

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Τμήμα Φιλολογίας

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΕΣ ΘΕΩΡΙΕΣ

8^η ΔΙΑΛΕΞΗ

Π. ΓΑΚΗΣ

gakis@sch.gr

ΣΛΓ και Κριτικός Γραμματισμός

Ξαναγυρνώντας στο εκπαιδευτικό σύστημα της Αυστραλίας, οι προσεγγίσεις για τον ΚΓ έχουν αναπτύξει μια φιλοσοφημένη μεταγλώσσα, προκειμένου να τη χρησιμοποιούν οι μαθητές/-τριες-φοιτητές/-τριες κατά την ανακάλυψη των διαφόρων νοημάτων των κειμένων και κατά την άσκηση ελέγχου επάνω σε αυτά σε λεξικο-γραμματικό επίπεδο, με ορίζοντα στόχου τη διασύνδεση της γλώσσας με τη λειτουργία του κειμένου με το περιεχόμενο και γενικότερα του Λόγου με τη κοινωνία (Luke, 2000). Στα έργα ερευνητών, όπως είναι οι Comber & Simpson (2001) και Vasquez (2004), σταχυολογούνται καλές πρακτικές που επιδιώκουν την κοινωνική ενδυνάμωση των μαθητών/-τριών, προτείνοντας κείμενα και βιβλία προς επεξεργασία των εκάστοτε ιδεολογιών τους και επίσης, αντίστοιχες δραστηριότητες. Για παράδειγμα, η Vasquez (2004) προτείνει μια σειρά ερωτήσεων, οι οποίες μπορούν να τίθενται κατά την επεξεργασία ενός κειμένου και να γίνονται αντικείμενο διαπραγμάτευσης στο πλαίσιο της τάξης, ώστε οι μαθητές/-τριες σταδιακά να μεταβληθούν σε κριτικούς/-ες αναγνώστες/-τριες:

- ✓ *«Τι προσπαθεί το κείμενο να πει σε μένα;»*,
- ✓ *«Ποιος/-α περιθωριοποιείται ή αναδεικνύεται σε αυτό το κείμενο;»*,
- ✓ *«Ποιες φωνές προβάλλονται σε ένα κείμενο και ποιες αποσιωπώνται;»*,
- ✓ *«Ποιας μερίδας ανθρώπων η πραγματικότητα παρουσιάζεται και ποιας αγνοείται;»*,
- ✓ *«Τι εμπειρίες αντλώ προς νοηματοδότηση από αυτό το κείμενο;»*.

ΣΛΓ και Κριτικός Γραμματισμός

Αξιοσημείωτες προτάσεις εφαρμογής του ΚΓ έχουν διατυπωθεί από την Janks (2014), η οποία στο έργο της *'Doing Critical Literacy'* παρέχει μια ποικιλία μοντέλων και πρακτικών δραστηριοτήτων, που εντός τάξης μπορούν να βοηθήσουν μαθητές/-τριες και εκπαιδευτικούς να τοποθετούνται κριτικά απέναντι στους αρθρωμένους Λόγους της κοινωνίας. Επίσης, η Janks (2009) μεταβαίνοντας στο πεδίο της γραμματικής, απαριθμεί επτά γλωσσικά και οπτικά χαρακτηριστικά – κλειδιά, η ανάλυση των οποίων είναι βοηθητική για την κριτική ανάγνωση κειμένων. Πρόκειται για τα ακόλουθα: α) χρήση των αντωνυμιών «εμείς/αυτοί» και «δικά μας/δικά τους», β) ευφημισμός, γ) χρόνος και τροπικότητα, δ) υποκείμενα και ρήματα, ε) τρόποι σύνδεσης των προτάσεων, στ) είδη προτάσεων και ζ) ονοματοποίηση. Η Janks (2009), δηλαδή, υποστηρίζει πως η μελέτη αυτών των χαρακτηριστικών/ενδεικτών σε ένα κείμενο συμβάλλει στην αποδόμηση της ιδεολογίας του, δίχως, όμως να προτείνει βήματα στους/στις εκπαιδευτικούς για τη διδασκαλία τους στο πλαίσιο ευρύτερων θεματικών ενοτήτων ΚΓ, ενώ οι προτάσεις της απευθύνονται κυρίως σε μαθητές/-τριες μεγαλύτερων τάξεων.

Ευφημισμός: μια λέξη ή φράση που χρησιμοποιείται ως υποκατάστατο μιας άλλης που μπορεί να είναι πιο επιθετική, προσβλητική

ΣΛΓ και Κριτικός Γραμματισμός

Αλλαγή στη γλωσσική εκπαίδευση τελέστηκε την ίδια περίοδο με αυτήν της Κύπρου και στο Πρόγραμμα Σπουδών της Ελλάδας, στο οποίο, επίσης, για πρώτη φορά εισηγήθηκε ο όρος του ΚΓ, και καταγράφεται στο ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ της ελληνικής γλώσσας για το δημοτικό (2011). Αναφορικά με τον τομέα της γραμματικής οι συντάκτες του Προγράμματος Σπουδών για τη διδασκαλία της Νεοελληνικής Γλώσσας (2011) διατείνονται πως:

«Τα βιβλία γραμματικής όπως και τα λεξικά αποτελούν και αυτά με τη σειρά τους κειμενικά είδη, τα οποία οφείλουμε να αντιμετωπίζουμε με κριτική σκέψη. Στην εκπαιδευτική πρακτική έχει υπερτονιστεί ο ρυθμιστικός τους ρόλος –κανόνες της ορθής χρήσης της γλώσσας– και έχει υποβαθμιστεί η ερμηνευτική και περιγραφική τους

«...η γραμματική επομένως αντιμετωπίζεται κριτικά και λειτουργικά: οι κανόνες και οι ταξινομήσεις αξιολογούνται ως προς την ακρίβεια και επάρκειά τους σε σχέση με την πραγματική χρήση της γλώσσας, οι μορφές συνδυάζονται με λειτουργίες και οι γραμματικές επιλογές αξιολογούνται ως μηχανισμοί κατασκευής ύφους, και το ύφος με τη σειρά του ως μια κατηγορία που δεν είναι κοινωνικά και πολιτισμικά «αθώα», αλλά ενδείκτης κοινωνικών σχέσεων και φορέας κοινωνικών, πολιτικών και ιδεολογικών μηνυμάτων. Στο πλαίσιο αυτό η ενημερότητα σχετικά με τη δομή της πρότυπης γλώσσας εμπλουτίζεται με ενημερότητα σχετικά με τη δομή τοπικών γεωγραφικών ποικιλιών, κοινωνικών ποικιλιών κτλ., καθώς και με τη δομή άλλων γλωσσών».

Παρατηρώντας τα παραπάνω αποσπάσματα, φαίνεται να υπερτονίζεται ο παράγοντας της κριτικής σκέψης στη μαθησιακή διαδικασία, ενώ στο αντικείμενο της γραμματικής απορρίπτονται παραδοσιακές λογικές περιγραφής της. Ο Κουτσογιάννης (2013) μελετώντας τα ίδια αποσπάσματα διερωτάται πώς μπορεί να είναι ομαλή μια μετάβαση σε μια διδασκαλία γραμματικής προς τη λειτουργική κατεύθυνση, όταν η ισχύουσα γραμμική προσέγγιση είναι τόσο ισχυρή στη συνείδηση των εκπαιδευτικών και όταν δεν έχει υπάρξει σοβαρή προεργασία εξειδίκευσης του συγκεκριμένου πλαισίου σε επίπεδο διδακτικού προσωπικού. Ο ίδιος απαντά στο αρχικό ερώτημα έχοντας μελετήσει πρωτίστως τις προτάσεις του Προγράμματος Σπουδών για τη διδασκαλία της γραμματικής. Καταλήγει, λοιπόν, στο συμπέρασμα πως επιχειρείται στο ελληνικό εκπαιδευτικό πλαίσιο μια ενδιαφέρουσα μείξη σε ένα «πρόγραμμα κριτικού γραμματισμού», που φαίνεται να υιοθετεί αρχές της ΣΛΓ, μέσω ενός κλειστού - συμπεριφοριστικού τύπου λογισμικού. Επί της ουσίας, το Πρόγραμμα Σπουδών της Ελλάδας πέφτει σε αντιφάσεις, διότι ΚΓ δεν νοείται μέσα από λογικές παθητικοποίησης του μαθητικού κοινού.

τα βήματα δόμησης μιας θεματικής ενότητας ΚΓ - τα όρια μεταξύ των οποίων δεν είναι αυστηρά προσδιορισμένα - όπως προτείνονται από την κυπριακή μεταρρύθμιση:

- Βήμα 1^ο - Πλαίσιο προβληματισμού: Καθορίζεται το θέμα που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τη συγκεκριμένη σχολική τάξη, λαμβάνοντας υπόψη τις ανάγκες, τους προβληματισμούς και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/-τριών.
- Βήμα 2^ο - Συνεργατική οικοδόμηση των διαφόρων διαστάσεων του θέματος που τα παιδιά επιθυμούν να διερευνήσουν: Προτείνονται από τους/τις μαθητές/-τριες της τάξης οι διαστάσεις/υπο-πτυχές και τα ερωτήματα του θέματος, που επιθυμούν να μελετήσουν κατά τη διάρκεια της ενότητας.
- Βήμα 3^ο - Επιλογή κειμένων για την περαιτέρω διερεύνηση του θέματος: Τα μέλη της τάξης αναζητούν και επιλέγουν κείμενα για να διευρύνουν περαιτέρω τις γνώσεις τους γύρω από την εκάστοτε θεματική.
- Βήμα 4^ο - Επεξεργασία των κειμένων: Η διερεύνηση του θέματος εκκινεί στην ολομέλεια με την επεξεργασία των κειμένων, που έχουν επιλεγεί από τους/τις μαθητές/-τριες ως τα κεντρικά της ενότητας και κατόπιν, συνεχίζεται σε ομαδικό επίπεδο, όπου οι μαθητές/-τριες επεξεργάζονται επιπρόσθετα κείμενα. Η επεξεργασία των διαφόρων κειμένων γίνεται είτε ταυτόχρονα είτε σε σειριακά και στοχεύει στην ανάδειξη των λεξικο-γραμματικών επιλογών που ο εκάστοτε συγγραφέας ενός κειμένου χρησιμοποιεί για να δομήσει τα επιχειρήματά του. Σε αυτό το βήμα υπεισέρχεται ο παράγοντας της γραμματικής για την κριτική αποδόμηση των Λόγων που εκφέρονται από τα κείμενα.

- Βήμα 5^ο - Παραγωγή γραπτού λόγου στο πλαίσιο της επεξεργασίας των αυθεντικών κειμένων: Οι μαθητές/-τριες είτε ατομικά είτε ομαδικά τοποθετούνται απέναντι στο επιλεγμένο θέμα, έχοντας αποκτήσει μια σφαιρικότερη άποψη γύρω από αυτό μετά από την επεξεργασία μια πλειάδας κειμένων.
- Βήμα 6^ο - Επεξεργασία των γραπτών κειμένων των μαθητών/-τριών: Αναθεωρείται ο παραγόμενος γραπτός λόγος των μαθητών/-τριών είτε στην ολομέλεια της τάξης είτε στο πλαίσιο των ομάδων, με διαδικασίες συλλογής, σύγκρισης, καταγραφής και αναθεώρησης του περιεχομένου και της γλωσσικής διατύπωσης.
- Βήμα 7^ο - Αξιολόγηση της διαδικασίας: Τα παιδιά καταγράφουν και αναστοχάζονται με ποικίλους τρόπους στον φάκελο υλικού τους τη διαδικασία που συν-δημιουργήθηκε στην τάξη τους.

Συνδυάζοντας την παράμετρο του κοινωνικού σκοπού του κειμένου, μέσω της προσέγγισης των κειμενικών διεργασιών, με τη λειτουργική διατυπική ποικιλία θεωρούμε ότι στο μοντέλο περιγραφής μας έχουμε εντοπίσει τις τέσσερις εκείνες παραμέτρους ο συνδυασμός των οποίων καθιστά τα κείμενα αναγνωρίσιμα και δεσμεύει την παραγωγή τους:

- Σκοπός του κειμένου (genre): το «γιατί»,
- Πεδίο (field): το «τι»,
- Συνομιλιακοί ρόλοι (tenor): το «ποιος»,
- Τρόπος (mode): το «πώς».

Η υιοθέτηση της συστημικής λειτουργικής γλωσσολογίας στην περιγραφή της λεξικογραμματικής μάς παρέχει τη δυνατότητα να συνδέσουμε τις γλωσσικές πραγματώσεις κάθε κειμενικής διεργασίας και του αντίστοιχου συγκεκριμένου πλαισίου και να διαπιστώσουμε και τις διαφοροποιήσεις ανά επίπεδο γλωσσομάθειας.

Γενικότερα, η συστημική λειτουργική προσέγγιση στη γλώσσα επιτρέπει να θεωρήσουμε ότι, εκτός από την παραγωγή, και η κατανόηση ενός κειμένου συναρτάται με τη γλωσσική του οργάνωση στο επίπεδο της λεξικογραμματικής και της κειμενικής συνοχής (Halliday & Hasan, 1975, Halliday & Matthiessen, 2004). Με άλλα λόγια, εφόσον κάθε κείμενο συγκροτείται και δεσμεύεται από συγκεκριμένες κάθε φορά λεξικογραμματικές επιλογές, οι επιλογές αυτές «δεσμεύουν» το επίπεδο της κατανόησης του κειμένου.

Λεξικογραμματική και συνοχή

Κατά την περιγραφή της λεξικογραμματικής ελέγχονται:

1. Λεξιλόγιο.

Εστιάζουμε κυρίως στις διακρίσεις κοινό-καθημερινό λεξιλόγιο και εξειδικευμένο-τεχνικό που επιτρέπουν σαφέστερη διάκριση ανάμεσα σε χαμηλότερα και τα υψηλότερα επίπεδα και σχετίζονται με τις γνώσεις για το πεδίο της δραστηριότητας (field) και την «απαιτητικότητα» του κειμένου.

2. Τροπικότητα (τροπικά ρήματα και τροπικές εκφράσεις, δεοντική-επιστημική τροπικότητα):

Ελέγχουν (παράλληλα με το συγγραφέας-αποδέκτης) τους συνομιλιακούς ρόλους και τις κειμενικές διεργασίες (π.χ. από οδηγίες, παραινέσεις, όπου κυριαρχεί η δεοντική, με ή χωρίς απρόσωπη σύνταξη (πρέπει, χρειάζεται, θα έπρεπε, οφείλει να, κ.ο.κ. βεβαιότητας), έως δοκίμιο/αναφορά, όπου εμφανίζεται η επιστημική πιθανότητα).

Στην τροπικότητα εντάσσονται και τα ρήματα γνώσης (πιστεύω, νομίζω), επιρρήματα, φορμουλαϊκές εκφράσεις και προσφωνήσεις (αγαπητή, αξιότιμε κ.ο.κ.), χαιρετισμοί και επιφωνήματα, προειδοποιήσεις κ.ο.κ.

Λεξικογραμματική και συνοχή

4. Είδη προτάσεων:

Για να διακρίνουμε τα είδη των προτάσεων ακολουθήσαμε τα γραμματικο-σημασιολογικά κριτήρια που εγγράφονται στο σύστημα της μεταβιβαστικότητας (Halliday & Matthiessen, 2004):

Ρηματικές προτάσεις: υλικές (γεγονότος και δράσης), νοητικές (αντίληψης, γνώσης, προσδοκώμενου, συναισθήματος), συσχετιστικές (απόδοσης χαρακτηριστικού και ταυτοποιητικές), λεκτικές, συμπεριφορικές, υπαρκτικές.

Στις περιγραφές των κειμένων επικεντρωνόμαστε στα είδη των προτάσεων που είναι χαρακτηριστικές της κειμενικής διεργασίας και φέρουν μεγαλύτερο σημασιολογικό φορτίο: τις συσχετιστικές (relational) (συμβολική συσχέτιση ανάμεσα στις οντότητες), καθώς και τις νοητικές και τις λεκτικές, εφόσον επιφέρουν σημαντικές μεταβολές στη σύνταξη μέσω της προτασιακής προβολής (π.χ. Martin, Matthiessen & Painter 1997, Halliday & Matthiessen, 2004).

Οι λεκτικές προτάσεις οργανώνονται γύρω από ρήματα όπως: ρωτάω, λέω, πες/παι, είπα, κάνω (ως «κενό» ρήμα + συνάψεις που σημασιοδοτούν λεκτικές λειτουργίες, όπως «κάνω ερώτηση/δήλωση», περιγράφω (Martin, Matthiessen & Painter, 1997: 125-126, Halliday & Matthiessen, 2004: 256). Επίσης, λεκτικές είναι και περιπτώσεις μορφικά λεκτικών μεταγλωσσικών ρημάτων (περιγράφω, λέγεται/ ονομάζεται/ αποκαλείται) τα οποία πραγματώνουν συσχετιστικές ρηματικές διαδικασίες.

Στις συσχετιστικές προτάσεις γίνεται ακόμα πιο έντονη η οργάνωση γύρω από το ονοματικό σύνολο, μια και η γραμματική μεταφορά της ονοματοποίησης επιτρέπει στους μετέχοντες να συσχετίζονται με συμβολικές σχέσεις και όχι με δράσεις ή συμβάντα.

Λεξικογραμματική και συνοχή

5. Δείκτες σύζευξης:

Η περιγραφή εστιάζεται σε γενικές σημασιολογικές κατηγορίες, π.χ. αιτιολογία, χρόνος, συμπερασμός, για να δηλωθούν οι σημασιολογικές συνοχικές σχέσεις μεταξύ των προτάσεων (προσθετική, αντιθετική, αιτιακή, συμπερασματική, χρονική, μεταγλωσσική) (Halliday & Hasan, 1976), οι οποίες μπορεί να έχουν ποικίλες λεξικογραμματικές πραγματώσεις, π.χ. μέσω συνδέσμων, επιρρημάτων, φράσεων. Εδώ εντάσσονται και οι συνοχικές σχέσεις μέσα στην πρόταση (υποκατάσταση, έλλειψη· εκφράσεις συνωνυμίας, αντωνυμίας, υπωνυμίας, σχέσης μέρους-όλου).

6. Γραμματικές μεταφορές (ονοματοποίηση, ρηματοποίηση, επιρρηματοποίηση, κ.τ.λ.):

Η σημαντικότητά τους αναδεικνύεται τόσο διότι οι ονοματοποιήσεις αποτελούν χαρακτηριστικό της οργάνωσης του γραπτού λόγου (Halliday & Matthiessen 1999), όσο και επειδή διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στην ανασημασιολόγηση εκφωνημάτων ή προτάσεων και στη μετατροπή από μια κειμενική διεργασία σε κάποια άλλη.¹²

7. Ευθύς-πλάγιος/παρατιθέμενος λόγος:

Μολονότι στις γραπτές δοκιμασίες δεν είναι πολύ πιθανό να βρούμε αμιγή ευθύ λόγο, το ελέγχουμε για τις περιπτώσεις που ζητιέται έμμεσα ή άμεσα από τις οδηγίες προκειμένου να δούμε τους τρόπους προβολής μέσω λεκτικών ρηματικών τύπων (μεταβολές στη σύνταξη).

8. Χρόνοι-ρηματική όψη:

Οι χρόνοι των ρημάτων σε μεγάλο βαθμό σχετίζονται με την κειμενική διεργασία, ενώ η ρηματική όψη παρουσιάζει ενδιαφέρον κυρίως ως προς τη διαγλωσσική διαφοροποίησή της.

9. Ιδιωματισμοί

Εξετάζονται οι ιδιωματοισμοί κάθε γλώσσας και τα phrasal verbs για τα αγγλικά.

10. Μεταφορές και μετωνυμίες:

Λειτουργική Γλωσσολογία

- Ο όρος **Λειτουργική γλωσσολογία** αναφέρεται στις γλωσσολογικές μεθόδους που συσχετίζονται κατά βάση με την λειτουργία της γλώσσας – δηλαδή, **τι ακριβώς κάνει η γλώσσα**, και **πως** το κάνει σε ένα δεδομένο πλαίσιο.
- Αυτές οι μέθοδοι διαφοροποιούνται από τις πιο **τυπικές** προσεγγίσεις που ασχολούνται πρωτίστως με πιο τυπικές δομές, όπως τα φωνήματα ή οι προτάσεις.
- Η λειτουργική θεώρηση της γλώσσας στηρίζεται στην άποψη ότι η γλώσσα πρέπει να αντιμετωπίζεται ως κοινωνικός θεσμός. Ως κεντρικός ρόλος της γλώσσας αναγνωρίζεται η εξασφάλιση της επικοινωνίας μεταξύ των ατόμων μέσα στο πλαίσιο μιας ανθρώπινης κοινωνίας.

Λειτουργική Γλωσσολογία

- Η λειτουργική γλωσσολογία εστιάζει στην **παραγωγή γραμματικών, συντακτικών και κειμενικών δομών** από τους τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιείται η γλώσσα.
- Πολλοί λειτουργικοί γλωσσολόγοι βασίζονται τις έρευνες τους είτε στον **Βρετανό γλωσσολόγο Τζον Ρούπερτ Φερθ**, είτε στην **Γλωσσολογική Σχολή της Πράγας** των αρχών του 20ου αιώνα, είτε και στους δύο.
- Η **πολυτροπικότητα** είναι ένας όρος της λειτουργικής γλωσσολογίας που προήλθε από την **Συστημική-λειτουργική γλωσσολογία**, την αξιολογητική έρευνα του Αυστραλού γλωσσολόγου **Μάικλ Χάλιντεϋ**, ο οποίος βασίστηκε με την σειρά του στην έρευνα του Φερθ.
- Η συστημική-λειτουργική γλωσσολογία είναι μία θεωρία της γλώσσας, η οποία έχει **ως επίκεντρό της την λειτουργία της γλώσσας** και αιτιολογεί την **συντακτική δομή της γλώσσας**

Εισαγωγικά

- Ο **Halliday** στο άρθρο του *Η γλώσσα και η αναμόρφωση της ανθρώπινης εμπειρίας* (1999) αναλύει τον τρόπο με τον οποίο η γλώσσα κατηγοριοποιεί τον φυσικό κόσμο, διαμορφώνοντας έτσι τη βασική εμπειρία της ανθρώπινης ύπαρξης.
- Βασική του θεώρηση είναι ότι αντιμετωπίζει τη γλώσσα ως **σημειογενές σύστημα**, δηλαδή ως **μέσο κατασκευής νοημάτων**. Ο όρος «νόημα» έχει καθαρά λειτουργική χροιά: αφορά τις διαδικασίες και τις συνθήκες εκφοράς του λόγου που γίνονται αφορμή για τη λειτουργία του γλωσσικού συστήματος με τη μορφή κειμένου (προφορικού- γραπτού).

Εισαγωγικά

- Οι αντιλήψεις μας για τη γλώσσα και τη γραμματική διαμορφώνονται αρχικά στο σχολείο. Έτσι γίνεται δύσκολο να αποκτήσουμε μια άλλη εικόνα για τη γλώσσα, γιατί έρχεται σε αντίθεση με τα θεωρητικά μας μοντέλα.
- Αυτή η εικόνα που δημιουργείται κατά τη διάρκεια της σχολικής μας εκπαίδευσης ουσιαστικά δεν ταιριάζει με την εμπειρία μας ως χρηστών αυτής της γλώσσας.
- Ο Halliday υποστηρίζει ότι αν μπορούσαμε να ζωντανέψουμε ξανά τις **ασυνείδητες** σκέψεις μας για τη γλώσσα από τα πρώτα χρόνια της ζωής μας, θα μπορούσαμε να έχουμε μία ακριβέστερη εικόνα για το **πώς η γλώσσα** παίζει έναν σημαντικό ρόλο στη **διαμόρφωση** της ανθρώπινης εμπειρίας, το οποίο αποτελεί ένα από τα βασικά αντικείμενα μελέτης του.

Συστημική Λειτουργική Γλωσσολογία (ΣΛΓ)

- Ιδρυτική φυσιογνωμία: **M.A.K. Halliday**. «*Η αλληλόδραση νηπίων-ενηλίκων επιτρέπει στους ομιλητές να «μάθουν πώς να νοηματοδοτούν» και πώς, μαθαίνοντας τη γλώσσα, κατανοούν τις σχέσεις του φυσικού και του κοινωνικού τους κόσμου*». (Halliday, 1975).
- Η ΣΛΓ προσπαθεί να αποδείξει ότι η **γλώσσα** δεν είναι απλώς ένα ουδέτερο μέσο για να εκφραστούν προϋπάρχουσες δομές της σκέψης ή της υλικής πραγματικότητας, αλλά ότι **διαμορφώνει** την ίδια τη συνείδηση και τη γνώση για το κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον.

Διαπολιτισμικές προσεγγίσεις της γλώσσας των παιδιών και ΣΛΓ

- Τα παιδιά μαθαίνουν τη γλώσσα μέσα σε **πλαίσιο** (context) **χρήσης** (οικογενειακό περιβάλλον) και κατά τη διαδικασία **εκμάθησης των λέξεων και της δομής της** μητρικής γλώσσας
- Μαθαίνουν τους τρόπους **ύπαρξης**, **δράσης** και **ερμηνείας** που προσιδιάζουν στην ιδιαίτερη κοινότητά τους

Θεωρητικές παραδοχές ΣΛΓ

- **Βασική παραδοχή**: Η γνώση της γλώσσας δε διαφέρει από τη γνώση της κουλτούρας και η ομιλία δεν είναι σαφώς οριοθετημένη από άλλες όψεις της κοινωνικής συμπεριφοράς. (Μερικές όψεις της γλωσσικής δομής περιγράφονται κατάλληλα μόνο αναφορικά με την ομιλία ως κοινωνική συμπεριφορά.)
- **Σχήμα της ΣΛΓ**: Συνεξέταση των κοινωνικο-πολιτισμικών ιδεοτύπων για την εξέταση της γλωσσικής ανάπτυξης.

Θεωρητικό πλαίσιο

- Η Συστημική Λειτουργική Γραμματική (ΣΛΓ) στηρίζεται στην κοινωνική σημειωτική θεωρία του Halliday.
- Άρχισε να αναπτύσσεται τη δεκαετία του 1960 και να παρουσιάζεται τις δεκαετίες του 1970 και 1980.
- Η Συστημική Λειτουργική Γραμματική αποτελεί μια προσπάθεια να ερμηνευτούν οι συστηματικές γλωσσικές επιλογές των ομιλητών με ιδιαίτερη έμφαση στη σημασιολογική πραγμάτωση αυτών.

Θεωρητικό πλαίσιο

- Η ΣΛΓ είναι μια γραμματική προσανατολισμένη στη σημασιολογία και στη λειτουργία των γλωσσικών στοιχείων.
- Η βασική έννοια γύρω από την οποία οργανώνεται η ΣΛΓ είναι η σημασία και όχι η δομή.
- Ερμηνεύει τη γλώσσα ως ένα σύστημα σημασιών, οι οποίες πραγματώνονται από τύπους.
- Η γλώσσα, δηλαδή, θεωρείται ένα σύστημα σχέσεων, όπου οι ποικίλες δομές εκλαμβάνονται ως οι πραγματώσεις αυτών των σχέσεων.

Θεωρητικό πλαίσιο

- Ειδικότερα, η γλώσσα βασίζεται σε μια σειρά από επιμέρους συστήματα.
- Ένα σύστημα είναι μια ομάδα από επιλογές που παρέχει η ίδια η γλώσσα και που έχει ένας ομιλητής για να εκφράσει ένα νόημα/μια σημασία.
- Για παράδειγμα, ένας ομιλητής που εμπλέκεται σε μια επικοινωνιακή περίσταση έχει δύο επιλογές, εκ των οποίων η 1^η μπορεί να διαθέτει πρόσθετες επιλογές, ενώ η 2^η όχι.
- Επομένως, οι επιλογές που έχει ένας ομιλητής δεν είναι απεριόριστες, αλλά (περι-/καθ-) ορίζονται από την ίδια τη γλώσσα.

Θεωρητικό πλαίσιο

- Η εισαγωγή της Συστημικής Λειτουργικής Γραμματικής συνδέεται με το έργο του Βρετανού γλωσσολόγου John Firth και την οπτική της γλώσσας ως κοινωνικό προϊόν.
- Ο Firth πρότεινε μια προσέγγιση που συνδέει τη γλώσσα, την κοινωνία και τον πολιτισμό.
- Στο πλαίσιο της κοινωνικής θεώρησης της γλώσσας προτείνονται οι διαχωρισμοί μεταξύ τυπικού και καταστασιακού νοήματος και μεταξύ περιβάλλοντος και καταστασιακού περιβάλλοντος (Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014)

Βασικά χαρακτηριστικά ΣΛΓ

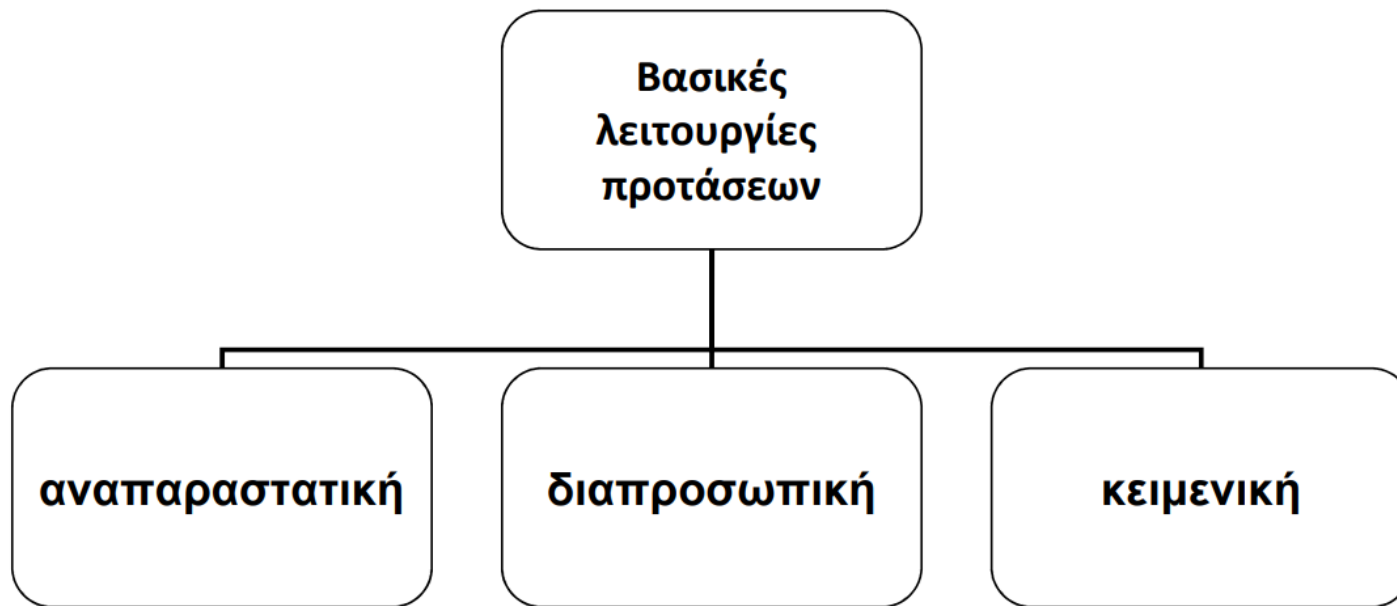
- Η γλώσσα συνιστά ένα σημειωτικό σύστημα που αποσκοπεί στην παραγωγή νοήματος.
- Η γλώσσα είναι το αποτέλεσμα των λεξιλογικών και γραμματικών επιλογών που κάνουν κάθε φορά τα άτομα ως κοινωνικά υποκείμενα και όχι ως απλοί χρήστες της.
- Η ΣΛΓ θεωρεί ότι στη γλώσσα υφίστανται τρία (3) επίπεδα, το σημασιολογικό, το λεξικογραμματικό και το φωνολογικό/γραφηματικό

Βασικά χαρακτηριστικά ΣΛΓ

- Βασική συνιστώσα της γλώσσας είναι το **κείμενο**, στο οποίο υπάρχουν τα **ποικίλα κοινωνικά νοήματα** και τα οποία σχετίζονται με την κοινωνική πρακτική εντός της οποίας έχει παραχθεί.
- Κάθε κείμενο (είτε προφορικό είτε γραπτό) οργανώνεται επί τη βάσει περιόδων και προτάσεων .

Προτάσεις

- Οι προτάσεις έχουν τρεις (3) βασικές λειτουργίες, την αναπαραστατική, τη διαπροσωπική και την κειμενική.

Προτάσεις

- ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ: αναπαριστά τη γενικότερη εμπειρία που έχει ο ομιλητής για τον κόσμο που ζει, αλλά και την προσωπική θέαση και πρόσληψη της εμπειρίας του.
- ΔΙΑΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ: συγκροτεί τις σχέσεις με άλλους ανθρώπους βάσει κοινωνικών ρόλων και ταυτοτήτων και δείχνουν την παρέμβαση που επιχειρεί να κάνει ο ομιλητής στη σχέση του με τους συνομιλητές του.
- ΚΕΙΜΕΝΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ: οργανώνει τη γλωσσική χρήση με τη μορφή κειμένου βάσει κειμενικών αρχών, οι οποίες εκφράζουν τη σχέση τους με το κοινωνικό περιβάλλον (Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014).

Σύνδεση γλώσσας με ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο

- Η ΣΛΓ δεν εξετάζει τη γλώσσα ως ένα αυθαίρετο και μεμονωμένο φαινόμενο, αλλά εξετάζει τη γλωσσική χρήση στο περιβάλλον εντός του οποίου χρησιμοποιείται.
- Πρωταρχικός στόχος δεν είναι μόνο η κατανόηση και ερμηνεία του ιδίου του κειμένου, αλλά και του συγκειμένου του (του καταστασιακού και του πολιτισμικού), καθώς και της συστηματικής σχέσης μεταξύ κειμένου και συγκειμένου (Λύκου, 2000).

Σύνδεση γλώσσας με ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο

- Ο Halliday πιστεύει ότι μπορούμε να συμπεράνουμε το συγκειμενικό πλαίσιο της γλωσσικής χρήσης από τα γλωσσικά μοτίβα σε ένα κείμενο, και αυτό σημαίνει με τη σειρά του ότι το κείμενο εμπεριέχει στοιχεία του συγκειμένου εντός του οποίου παρήχθη.
- Με άλλα λόγια, η ΣΛΓ επιχειρεί να συνδέσει τα επίπεδα του πολιτισμού, της κοινωνίας και της γλώσσας.
- Στο πλαίσιο της ΣΛΓ αυτά τα επίπεδα ονομάζονται *κοινωνικό πλαίσιο, καταστασιακό πλαίσιο και επίπεδο ύφους* αντίστοιχα (Λύκου, 2000).

Σύνδεση γλώσσας με ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο

- Η ΣΛΓ θεωρεί ότι υπάρχουν τρεις διαστάσεις του άμεσου καταστασιακού συγκειμένου ενός γλωσσικού γεγονότος που επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιείται η γλώσσα,
 1. το πεδίο [field] των κοινωνικών διαδικασιών (τι συμβαίνει),
 2. οι συνομιλιακοί ρόλοι [tenor] των κοινωνικών σχέσεων (ποιοι συμμετέχουν) και
 3. ο τρόπος [mode] της συμβολικής αλληλεπίδρασης (πώς ανταλλάσσονται τα νοήματα) (Λύκου, 2000· Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014).

Σύνδεση γλώσσας με ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο

- Ειδικότερα, το **πεδίο** αναφέρεται στην κοινωνική δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα και περιλαμβάνει το θέμα που αποτελεί το κίνητρο για επικοινωνία.
- Η διάσταση αυτή του συγκειμένου επηρεάζει τη γλωσσική χρήση, καθώς επιλέγονται διαφορετικά γλωσσικά στοιχεία ανάλογα με την κοινωνική δραστηριότητα και το θέμα.

Σύνδεση γλώσσας με ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο

- Οι **συνομιλιακοί ρόλοι** αναφέρονται στις κοινωνικές σχέσεις μεταξύ των συμμετεχόντων σε μια περίπτωση επικοινωνίας, στους κοινωνικούς ρόλους που παίζουν.
- Οι συνομιλιακοί ρόλοι έχουν αντίκτυπο στη γλωσσική χρήση, καθώς ο βαθμός οικειότητας και οι σχέσεις ισχύος μεταξύ των συμμετεχόντων καθορίζουν τις γλωσσικές επιλογές.

Σύνδεση γλώσσας με ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο

- Ο **τρόπος** αναφέρεται στο κανάλι επικοινωνίας που υιοθετείται σε μια περίπτωση επικοινωνίας, στη συμβολική οργάνωση καθώς και στον ρόλο που αποδίδεται στη γλώσσα.
- Διαφορετικές γλωσσικές επιλογές συντελούνται σε ένα γραπτό απ' ό,τι σε ένα προφορικό κείμενο, ή σε μια άμεση επικοινωνία πρόσωπο με πρόσωπο σε σχέση με μια τηλεφωνική συνδιάλεξη.

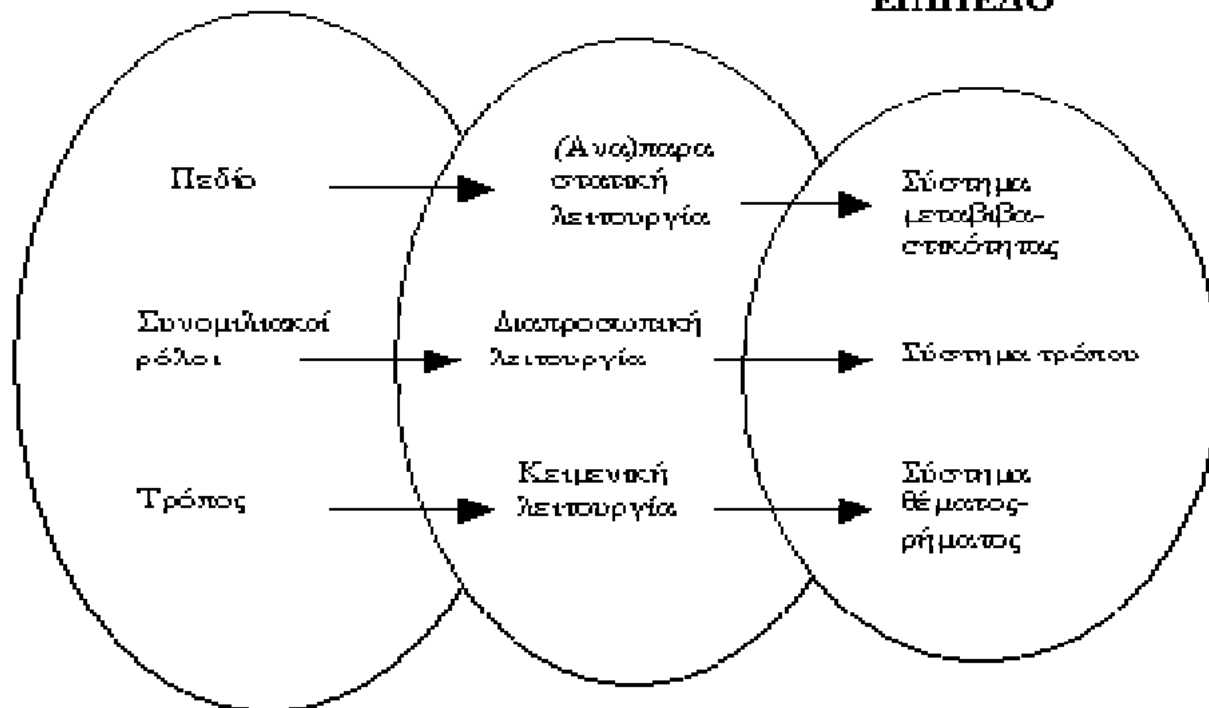
- Αυτές οι διαστάσεις του συγκειμενικού πλαισίου επηρεάζουν τις γλωσσικές επιλογές, αφού τα νοήματα που κατασκευάζει και οι ρόλοι και λειτουργίες που επιτελεί κάθε κείμενο σχετίζονται άμεσα με αυτές τις συγκειμενικές διαστάσεις.

- Υπάρχει, δηλαδή, μια άμεση σχέση ανάμεσα στις τρεις αυτές διαστάσεις του συγκειμενικού πλαισίου και στις λειτουργίες που λαμβάνουν χώρα κατά την παραγωγή ενός κειμένου, και κατ' επέκταση στα συστήματα του λεξικού και του γραμματικού επιπέδου μέσω των οποίων αυτά πραγματώνονται.

**ΣΥΓΚΕΙΜΕΝΙΚΟ
ΠΑΙΔΙΣΙΟ**

**ΣΗΜΑΣΙΟΛΟΓΙΚΟ
ΕΠΙΠΕΔΟ**

**ΛΕΞΙΚΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ
ΕΠΙΠΕΔΟ**

Λύκου, 2000

Εφαρμογές ΣΛΓ στην εκπ/ση

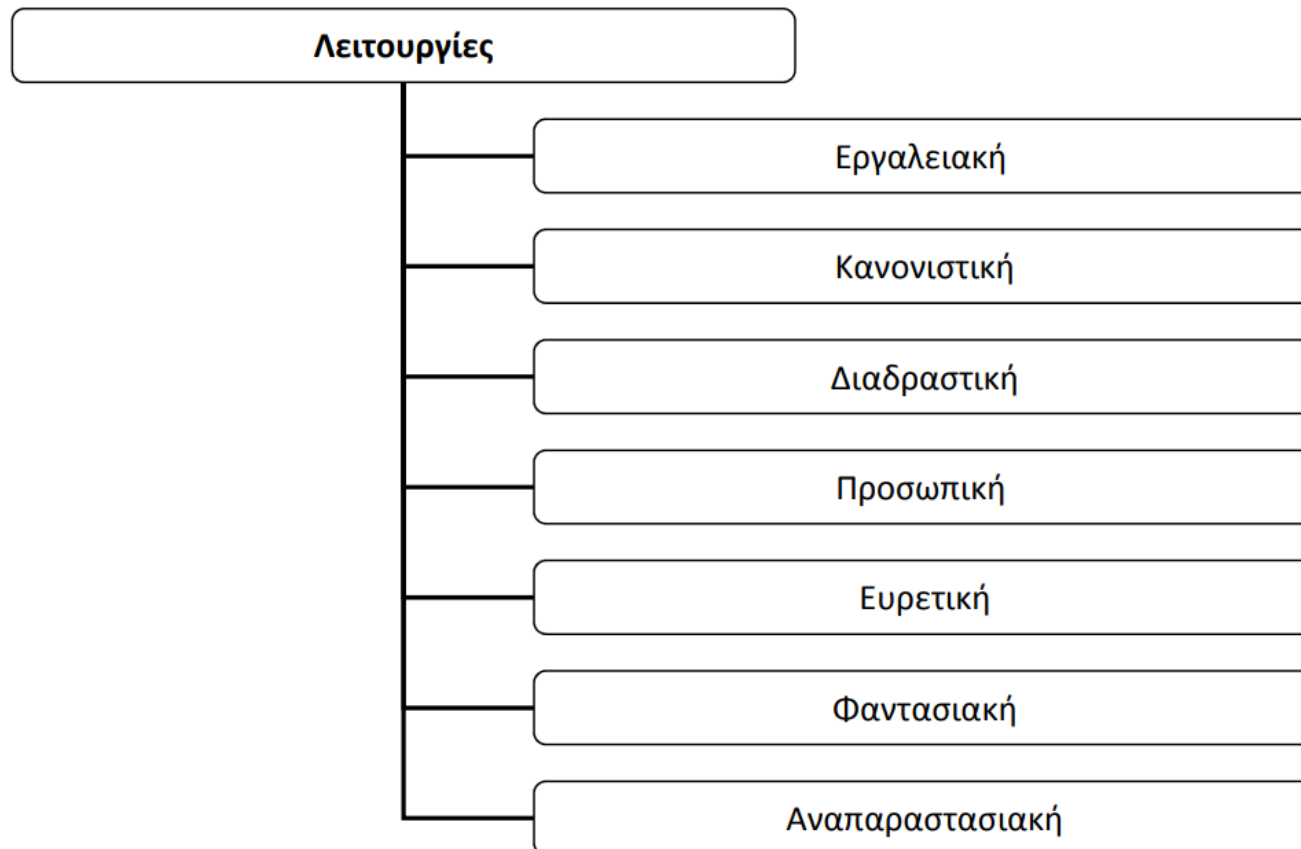
- Το μοντέλο της ΣΛΓ εφαρμόζεται επί σειρά ετών στην εκπαίδευση, κυρίως στην Αυστραλία, όπου ο Halliday δημιούργησε τη δική του γλωσσολογική σχολή.
- Αποτέλεσε μάλιστα την αφορμή για την ανάπτυξη της Εκπαιδευτικής Γλωσσολογίας (Educational Linguistics), μιας γλωσσολογικής δηλαδή προσέγγισης στην εκπαίδευση (Λύκου, 2000).

Εφαρμογές ΣΛΓ στην εκπ/ση

- Η κατάκτηση της γλώσσας από τα παιδιά αναφέρεται ως «εν δυνάμει νόημα» προκειμένου να περιγραφεί η εκμάθηση του τρόπου δήλωσης διαφορετικών επικοινωνιακών προθέσεων (=εκπλήρωση διαφορετικών λειτουργιών) στο εκάστοτε κοινωνικό πλαίσιο (Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014).

Λειτουργίες

- Οι λειτουργίες αυτές είναι επτά (7).

Λειτουργίες

- ΕΡΓΑΛΕΙΑΚΗ: χρησιμοποιείται από το παιδί για τη διατύπωση αναγκών
- ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗ: χρησιμοποιείται για να οριοθετήσει τις πράξεις των άλλων
- ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΗ: χρησιμοποιείται για την ανάπτυξη κοινωνικής επαφής με άλλα άτομα
- ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ: χρησιμοποιείται για την έκφραση συναισθημάτων και διατύπωση απόψεων και προσωπικής αναστοχαστικότητας

Λειτουργίες

- ΕΥΡΕΤΙΚΗ: χρησιμοποιείται για την απόκτηση γνώσεων για το ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον
- ΦΑΝΤΑΣΙΑΚΗ: χρησιμοποιείται για την κατασκευή μιας φαντασιακής κατάστασης
- ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΙΑΚΗ: χρησιμοποιείται για τη διατύπωση πληροφοριών (Τεντολούρης & Χατζησαββίδης, 2014)

Εφαρμογές ΣΛΓ στην εκπ/ση

- Στη γλωσσική διδασκαλία, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα πιθανά κενά των μαθητών τους, εφόσον κάποιες από τις προαναφερθείσες λειτουργίες κατακτώνται/χρησιμοποιούνται στον σχολικό χώρο, ενώ κάποιες άλλες πριν ενταχθούν (ενν. οι μαθητές) στο επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα.

Εφαρμογές ΣΛΓ στην εκπ/ση

- Η ΣΛΓ έχει συνεισφέρει σημαντικά στην εκπαίδευση με στόχο τη (κριτική) γνώση για τη γλώσσα [(critical) knowledge about language], ή την (κριτική) γλωσσική επίγνωση [(critical) language awareness] (Λύκου, 2000).

Εφαρμογές ΣΛΓ στην εκπ/ση

- Δηλαδή, η γνώση της ΣΛΓ, εκτός από την συνειδητή κατανόηση των δομικών και λειτουργικών στοιχείων της γλώσσας, μπορεί να βοηθήσει τον μαθητή να κατανοήσει τους τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιούνται με συστηματικό τρόπο γλωσσικά σχήματα για την κατασκευή του κοινωνικού κόσμου (Λύκου, 2000).

Εφαρμογές ΣΛΓ στην εκπ/ση

- Στόχος της κριτικής γλωσσικής επίγνωσης είναι να μάθουν οι μαθητές να χρησιμοποιούν τον λόγο της χειραφέτησης, έναν λόγο που αντιμετωπίζει τους συμμετέχοντες στην επικοινωνία ισότιμα και συμβάλλει στην απελευθέρωσή τους από την εξουσία των κυρίαρχων λόγων.
- Η κριτική γλωσσική επίγνωση είναι ένα μέρος της επίγνωσης που θα έπρεπε να χαρακτηρίζει ένα χειραφετημένο άτομο.

Εφαρμογές ΣΛΓ στην εκπ/ση

- Για την ανάπτυξη κριτικής γλωσσικής επίγνωσης, θα πρέπει οι μαθητές να έρθουν σε επαφή με αυθεντικά κείμενα. Προτείνεται για παράδειγμα:
 1. να μαγνητοφωνήσουν, απομαγνητοφωνήσουν και αναλύσουν την ομιλία ατόμων που ομιλούν διαφορετικές τοπικές και κοινωνικές διαλέκτους
 2. να βρουν ποιες γλώσσες υπάρχουν σε γραπτή μορφή στο σπίτι τους
 3. να αναλύσουν άρθρα εφημερίδων και περιοδικών με στόχο την κατανόηση της κατασκευής της πραγματικότητας από τα ΜΜΕ.

(Μπουτουλούση, 2001)

ΣΛΓ και κριτικός γραμματισμός

- Η θεωρητική θέση ότι η γραμματική διαμορφώνει την πραγματικότητα και μετατρέπει τις αντιλήψεις σε νοήματα και ότι οι κατηγορίες και οι έννοιες της υλικής μας ύπαρξης κατασκευάζονται με τη γλώσσα χρησιμοποιείται τα τελευταία χρόνια, κυρίως στις αγγλόφωνες χώρες, στα πλαίσια αυτού που ονομάζεται Κριτικός Γραμματισμός [critical literacy] (Λύκου, 2000).

ΣΛΓ και κριτικός γραμματισμός

- Στόχος του κριτικού γραμματισμού δεν είναι μόνο η ανάπτυξη της ικανότητας που επιτρέπει στους/στις μαθητές/-τριες να χειρίζονται διάφορα είδη και τύπους λόγου, αλλά η απόκτηση βαθιάς και ουσιαστικής γνώσης για τη γλώσσα, η συνειδητοποίηση της δυναμικής των νοημάτων των διαφόρων μορφών λόγου, οι οποίοι κατασκευάζονται μέσω της γλώσσα και η κατανόηση των μεθόδων με τις οποίες κατασκευάζεται η γνώση, και ειδικότερα η σχολική γνώση.

ΣΛΓ και κριτικός γραμματισμός

- Κατά συνέπεια ο κριτικός γραμματισμός παρέχει τη δυνατότητα στους μαθητές να αποκτήσουν πρόσβαση στα ισχυρά κοινωνικά νοήματα και στις πρακτικές με τις οποίες μπορούν αυτά να κατασκευαστούν, και να συνειδητοποιήσουν ότι τα νοήματα «με ισχύ» δεν είναι «φυσικά» αλλά κατασκευασμένα και άρα μπορούν να γίνουν αντικείμενο αμφισβήτησης και ανακατασκευής.

ΣΛΓ και ομιλητές

- Η Hasan (1996) υποστηρίζει ότι για να μελετηθούν και να αξιολογηθούν τα νοήματα που κατασκευάζονται από τα γλωσσικά συστατικά ενός κειμένου, είναι ιδιαίτερα σημαντική και απαραίτητη η γνώση της ΣΛΓ, επειδή επιτρέπει στους ομιλητές μιας γλώσσας να καταλαβαίνουν πώς τα λεξικά και γραμματικά στοιχεία συνεισφέρουν στην κατασκευή αυτών των νοημάτων.
- Έτσι, η ΣΛΓ τους παρέχει τη συνειδητή δυνατότητα να τα αναπαράγουν ή να τα ανακατασκευάζουν με τον πιο συμφέροντα τρόπο.
- Με αυτόν τον τρόπο οι εκάστοτε ομιλητές μπορούν να συμμετέχουν σε διαδικασίες κοινωνικής μεταβολής.

ΣΛΓ και κειμενικά είδη

- Παράλληλα, η θεωρητική θέση ότι η γλώσσα είναι κοινωνικό εργαλείο και πηγή κατασκευής νοημάτων αποτέλεσε τη βάση για την παιδαγωγική προσέγγιση που ονομάζεται «εκπαίδευση με βάση τα κειμενικά είδη».
- Η προσέγγιση αυτή στοχεύει στην ανάπτυξη των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών για την κατανόηση και την παραγωγή διαφόρων ειδών και μορφών λόγου (Λύκου, 2000).

ΣΛΓ

- Μέσα από τις ποικίλες γλωσσικές επιλογές που εξυπηρετούν διάφορες επικοινωνιακές ανάγκες, οι μαθητές διδάσκονται αφενός πως κατασκευάζονται τα διαφορετικά στοιχεία μέσω της γραμματικής και αφετέρου αποκτούν τις ικανότητες να κατανοούν και να παράγουν τις κειμενικές πρακτικές και τη ρητορική δομή ποικίλων κειμενικών ειδών που εξυπηρετούν διαφορετικούς μαθησιακούς στόχους (Λύκου, 2000).

ΣΛΓ

- Σημαντικό στοιχείο αυτής της προσέγγισης είναι ότι η διδασκαλία της γραμματικής δεν περιορίζεται μόνο στα γλωσσικά μαθήματα.
- Τέλος, η γνώση του γραμματικού συστήματος και των λειτουργιών των γραμματικών κατηγοριών μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σε άλλα μαθησιακά περιβάλλοντα στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών.
- Έχει ιδιαίτερα χρησιμοποιηθεί στην ενασχόληση με τη φυσική, τα μαθηματικά, τη βιολογία, τη γεωγραφία και τη μάθηση μέσω τεχνολογιών (Λύκου, 2000).

Κοινωνική Θεώρηση γλώσσας

- Η γραμματική για την οποία μιλά ο Halliday στηρίζεται σε μια **κοινωνική θεώρηση της γλώσσας** σύμφωνα με την οποία η γλώσσα συνιστά μια σημαντική πηγή κατασκευής και ανταλλαγής νοημάτων.
- Οι άνθρωποι, πιστεύει, **κατασκευάζουμε και ανταλλάσσουμε νοήματα** μεταξύ μας προκειμένου να κατανοήσουμε τον κόσμο, τον εαυτό μας και τις μεταξύ μας σχέσεις.
- Κατά συνέπεια, η **γλώσσα** γι' αυτόν **γεννά** τις **σημασίες** κατά τη **χρήση** της.
- Άρα, η **μελέτη της γλώσσας** ως σημειογενούς συστήματος **συνεπάγεται τη διερεύνηση της χρήσης και λειτουργίας** της σε «πραγματικές» **περιστάσεις επικοινωνίας.**

ΣΛΓ (σημασιολογία)

- Το μοντέλο γλωσσικής μελέτης που προτείνει στηρίζεται στη Συστημική Λειτουργική Γραμματική (ΣΛΓ), η οποία είναι μια **γραμματική προσανατολισμένη στη σημασιολογία** και στη λειτουργία των γλωσσικών στοιχείων.
- Η **βασική έννοια** γύρω από την οποία οργανώνεται η ΣΛΓ είναι η **σημασία** και **όχι η δομή**, όπως προτείνουν άλλα γνωστά γλωσσολογικά μοντέλα.
- Ερμηνεύει τη **γλώσσα ως ένα σύστημα σημασιών**, οι οποίες πραγματώνονται από τύπους.
- Η γλώσσα, δηλαδή, θεωρείται **ένα σύστημα σχέσεων**, όπου οι **δομές** εκλαμβάνονται ως οι **πραγματώσεις** αυτών των **σχέσεων**.

ΣΛΓ και κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο

- Η ΣΛΓ, επίσης, θεωρεί ότι τα **νοήματα** που κατασκευάζονται μέσω της γλώσσας **διαμορφώνονται** στο **κοινωνικοπολιτισμικό** πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργούν.
- Αναγνωρίζει, δηλαδή, μια άμεση **σχέση** μεταξύ **γλώσσας** και **κοινωνικοπολιτισμικής** δομής.
- Μάλιστα, επειδή δίνει έμφαση στη λειτουργία των γλωσσικών στοιχείων, η **ΣΛΓ χρησιμοποιείται για ανάλυση των κοινωνικών εννοιών και νοημάτων** που διαμορφώνονται με βάση τις γλωσσικές επιλογές που κάνουμε κάθε φορά που μιλάμε ή γράφουμε.
- Αυτό γίνεται κατανοητό, αν αναλύσουμε τα παρακάτω σύντομα κείμενα με βάση τη συστημική λειτουργική προσέγγιση, τα οποία αναφέρονται μεν **στο ίδιο γεγονός, αλλά η επιλογή διαφορετικών γλωσσικών στοιχείων** στο καθένα από αυτά διαμορφώνει μια **διαφορετική κοινωνική πραγματικότητα**

Παραδείγματα

1. Αστυνομικοί καταπατούν τα δικαιώματα των κρατουμένων, σύμφωνα με το Αρχηγείο της Αστυνομίας, το οποίο εξέδωσε έγγραφο για την ενημέρωση των αστυνομικών για τις υποχρεώσεις τους έναντι των κρατουμένων.
 2. Υπάρχουν φήμες ότι τα δικαιώματα των κρατουμένων καταπατούνται. Εκδόθηκαν δελτία πληροφοριών με τα δικαιώματά τους, τα οποία διανεμήθηκαν σε όλα τα αστυνομικά τμήματα.
- Στην παραδοσιακή γραμματική ανάλυση **οι γραμματικοί τύποι και οι συντακτικές δομές** που εμφανίζονται στα δύο κείμενα θα αποτελούσαν **έναυσμα** για τη **γνωριμία** ή την **εξοικείωση** των μαθητών/-τριών, μέσα από ασκήσεις, παραγωγή λόγου κτλ., με συγκεκριμένες όψεις της μορφολογίας και της σύνταξης της νέας ελληνικής.
 - Ωστόσο, αν διαβάσουμε τα δύο κείμενα προσεκτικά, θα διαπιστώσουμε ότι αυτή ακριβώς η **επιλογή** συγκεκριμένων **τύπων** και **δομών** διαμορφώνει **διαφορετικά νοήματα** σε καθένα από αυτά.

Παραδείγματα (ερμηνεία)

1. Αστυνομικοί καταπατούν τα δικαιώματα των κρατουμένων, σύμφωνα με το Αρχηγείο της Αστυνομίας, το οποίο εξέδωσε έγγραφο για την ενημέρωση των αστυνομικών για τις υποχρεώσεις τους έναντι των κρατουμένων.
 - Συγκεκριμένα, το πρώτο κείμενο κατασκευάζει μια **σαφή αιτιακή σχέση ανάμεσα στους Δράστες και στο γεγονός**. Αυτό επιτυγχάνεται με τη χρήση της **ενεργητικής σύνταξης** και την «αποκάλυψη» των Δραστών που στην προκειμένη περίπτωση είναι οι αστυνομικοί.
 - Το πρώτο κείμενο ρητά δηλώνει πως οι **αστυνομικοί** είναι εκείνοι που **καταπατούν** τα δικαιώματα των κρατουμένων.
 - Βλέπουμε, επιπλέον, να χρησιμοποιείται «**κατηγορική τροπικότητα**» (καταπατούν), που δηλώνει **σιγουριά** και έτσι υπογραμμίζει την **αιτιότητα** των δραστών και την **απόδοση ευθυνών** για τη συγκεκριμένη πράξη.
 - Η **συσχέτιση των Δραστών** (των αστυνομικών δηλαδή) με το **συμβάν** (την καταπάτηση των δικαιωμάτων) επιτείνεται από το γεγονός ότι η ενέργεια καταγγέλλεται από την ίδια την αστυνομία. Η **σχέση του Δράστη με το γεγονός υπογραμμίζεται με τη χρήση ενεργητικής σύνταξης** (...το Αρχηγείο της Αστυνομίας, το οποίο εξέδωσε το έγγραφο...) και της **προθετικής φράσης** για την ενημέρωση των αστυνομικών, η οποία **υποδηλώνει εμπλοκή των αστυνομικών**, αφού πρέπει να ενημερωθούν, προκειμένου να μην επαναλάβουν την ενέργεια αυτή.

Παραδείγματα (ερμηνεία)

- Υπάρχουν φήμες ότι τα δικαιώματα των κρατουμένων καταπατούνται. Εκδόθηκαν δελτία πληροφοριών με τα δικαιώματά τους, τα οποία διανεμήθηκαν σε όλα τα αστυνομικά τμήματα.
- ✓ Αντίθετα, στο δεύτερο κείμενο, **οι λεξικογραμματικές επιλογές όχι μόνο δεν κατασκευάζουν μια σχέση αιτιότητας ανάμεσα στο Δράστη και στο γεγονός, αλλά λειτουργούν για τη συγκάλυψη του Δράστη.**
- ✓ Γραμματικά αυτό επιτυγχάνεται με τη **χρήση της παθητικής σύνταξης** τα δικαιώματα των κρατουμένων καταπατούνται στην οποία **δεν δηλώνεται το ποιητικό αίτιο**, ο ουσιαστικός δηλαδή Δράστης, **με αποτέλεσμα οι συνθήκες αιτιότητας να παραμένουν αδιευκρίνιστες** και να μην γίνεται απόδοση ευθυνών.
- ✓ Όμοια, στην επόμενη πρόταση του κειμένου χρησιμοποιείται **παθητική σύνταξη χωρίς να δηλώνεται το ποιητικό αίτιο**, γεγονός που οδηγεί κι αυτό στην **αποσιώπηση των δραστών**, αφού η πληροφορία σχετικά με το ποιοι εξέδωσαν τα δελτία πληροφοριών ενδεχομένως να οδηγούσε στην έμμεση συσχέτιση των Δραστών, δηλαδή στο να καταστεί σαφές ποιοι καταπάτησαν τα δικαιώματα των κρατουμένων.
- ✓ Παράλληλα, η φράση *Υπάρχουν φήμες*, που δηλώνει **αβεβαιότητα, μετριάζει τη σοβαρότητα** του συμβάντος, αφού το παρουσιάζει ως κάτι που δεν είναι σίγουρο. Κατ' επέκταση **μετριάζεται η ευθύνη των Δραστών.**

Ο σημασιολογικός χαρακτήρας της ΣΛΓ

- Η γλώσσα για τον Halliday είναι ένα **σύστημα** για την **κατασκευή νοημάτων**, ένα σημειογενές σύστημα.
- Η **σχέση** ανάμεσα στη **σημασία** και την **αναπαράστασή** της είναι μια **σχέση πραγμάτωσης**.
- Αντίθετα όμως με ό,τι συμβαίνει στα άλλα σημειωτικά συστήματα, η **σχέση** αυτή **δεν είναι αυθαίρετη**.
- Ο λόγος που αυτό συμβαίνει είναι ότι στο γλωσσικό σύστημα παρεμβάλλεται και **ένα ενδιάμεσο επίπεδο ανάμεσα στο σημαίνον και στο σημαινόμενο**. Αυτό είναι το επίπεδο της «**διατύπωσης**» [wording]. Συγκεκριμένα, τα νοήματα/ οι σημασίες, πραγματώνονται από λέξεις και οι ίδιες οι λέξεις από ηχητικά ή γραφηματικά σύμβολα.
- Η **σχέση** μεταξύ των ηχητικών/ γραφηματικών **συμβόλων** και των **λέξεων** είναι **αυθαίρετη**, αλλά **όχι και η σχέση μεταξύ των λέξεων και των σημασιών**, αφού κάθε λέξη εγγράφει και διαφορετική σημασία.
- Αν πάρουμε για παράδειγμα το **λεξιλογικό σύνολο** που δηλώνει το **βαθμό εγγύτητας** στις διαπροσωπικές σχέσεις, [*κολλητός, φίλος, οικείος, γνωστός, άγνωστος, εχθρός κτλ.*], **οποιαδήποτε λεξιλογική επιλογή οδηγεί στην εγγραφή διαφορετικής σημασίας**. Η γλώσσα, λοιπόν, χαρακτηρίζεται από συστήματα λεξιλογικών επιλογών και η διαδικασία επιλογής ενός λεξιλογικού στοιχείου αποτελεί μια σημειωτική διαδικασία.

Ο σημασιολογικός χαρακτήρας της ΣΛΓ

- Αυτό όμως που πρέπει να σημειωθεί είναι ότι αυτό το ενδιάμεσο επίπεδο που χαρακτηρίζει τη γλώσσα δεν περιλαμβάνει μόνο λεξιλογικά συστήματα αλλά και συστήματα γραμματικών επιλογών, στα οποία οι επιλογές πραγματώνονται από ακολουθίες γραμματικών στοιχείων, δηλαδή μέσω γραμματικών δομών.
- Γι' αυτόν το λόγο το επίπεδο αυτό ονομάζεται λεξικογραμματικό.
- Συνοψίζοντας, θα λέγαμε ότι στη ΣΛΓ τα νοήματα πραγματώνονται από τις διατυπώσεις –που περιλαμβάνουν τα λεξιλογικά στοιχεία και τις γραμματικές δομές– και αυτές με τη σειρά τους πραγματώνονται από τα ηχητικά/ γραφηματικά σύμβολα. Στο παρακάτω σχήμα που ακολουθεί παρατίθενται τα γλωσσικά επίπεδα κατά τη ΣΛΓ:

Τα γλωσσικά επίπεδα κατά τη ΣΛΓ

ΓΛΩΣΣΙΚΑ ΕΠΙΠΕΔΑ	
→ Σημασιολογικό	Σημασίες/ νοήματα
→ Λεξικογραμματικό	Διατυπώσεις (λέξεις και γραμματικές δομές)
→ Φωνολογικό	Ηχητικά σύμβολα

Ο σημασιολογικός χαρακτήρας της ΣΛΓ

- Ο Halliday χαρακτηρίζει τη **σχέση** μεταξύ **σημασίας** και **διατύπωσης**, δηλαδή τη σχέση μεταξύ σημασιολογίας και λεξικογραμματικής, «**φυσική**» και θεωρεί ότι τα γενικά είδη **γραμματικών μοτίβων** [patterns] που έχουν αναπτυχθεί στη γλώσσα και οι συγκεκριμένες πραγματώσεις κάθε είδους έχουν μια **φυσική σχέση** με τα **νοήματα** τα οποία έχουν καταλήξει να εκφράζουν.
- Η παραπάνω διαπίστωση γίνεται περισσότερο κατανοητή αν σκεφτούμε ότι στη γλώσσα μας **έχουν αναπτυχθεί σημασιολογικές δομές** που μας διευκολύνουν να σκεφτόμαστε και να αναφερόμαστε στην εμπειρία μας, γιατί μας είναι εύλογες και κατανοητές.
- Παράλληλα, έχουν δημιουργηθεί και λεξικογραμματικές δομές που μας είναι επίσης εύλογες και κατανοητές. Έχουν αναπτυχθεί, για παράδειγμα, **διαφορετικές γραμματικές κατηγορίες**, οι οποίες σχετίζονται με **διαφορετικές πλευρές της εμπειρίας** μας, όπως είναι τα **ρήματα** τα οποία σχετίζονται με τα **γεγονότα** και τα **ουσιαστικά** που σχετίζονται με τους/τις **μετέχοντες/-ουσες** στα γεγονότα.
- Με τον τρόπο αυτό τα παιδιά, από πολύ μικρή ηλικία, είναι σε θέση να συσχετίζουν τις γραμματικές κατηγορίες με την πραγματικότητα που βρίσκεται γύρω τους. Για παράδειγμα, η διατύπωση της φράσης *παίζω παιχνίδι* σημαίνει ότι τα παιδιά μπορούν να αναλύσουν την εμπειρία τους σε συμβάντα, που δηλώνονται από την **κατηγορία του ρήματος** και σε **μετέχοντες/-ουσες στα συμβάντα**, που δηλώνονται από την κατηγορία του ουσιαστικού.

Η ΣΛΓ ως γραμματική επιλογών

- Έχει γίνει ήδη κατανοητό πόσο **σημαντική** είναι η έννοια της **επιλογής** για τη συγκεκριμένη γραμματική προσέγγιση.
- Σύμφωνα με τη ΣΛΓ, **η διαδικασία της κατασκευής νοημάτων θεωρείται μια διαδικασία επιλογών** και η ίδια χαρακτηρίζεται ως μια γραμματική επιλογών. Προτού επεκταθούμε στις συνέπειες αυτού του χαρακτηριστικού, είναι νομίζω σημαντικό να **εξηγήσουμε τι ακριβώς σημαίνει ο όρος γραμματική επιλογών**.
- Βασική οργανωτική έννοια της ΣΛΓ είναι η έννοια του «συστήματος», και συγκεκριμένα η έννοια του «**δικτύου συστημάτων**» [system network] γι' αυτό και ονομάζεται *συστημική γραμματική*.
- Σύμφωνα με την προσέγγιση του δικτύου συστημάτων, **η γλώσσα αποτελεί πηγή κατασκευής νοημάτων**. Κάθε σύστημα στο δίκτυο αυτό αναπαριστά μια επιλογή **όχι όμως μια συνειδητή επιλογή** που λαμβάνει χώρα σε συγκεκριμένο χρόνο αλλά **ένα σύνολο πιθανών μεταβλητών**. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν οι επιλογές μεταξύ *ενεργητικής/παθητικής σύνταξης, κατάφασης/ερώτησης ή ενικού/πληθυντικού*.
- Ας σημειωθεί ότι οι **επιλογές** που κάνουμε όταν παράγουμε γραπτό ή προφορικό λόγο είναι **σημαντικές** ως προς τα **νοήματα** που κατασκευάζουμε, ως **χρήστες** της γλώσσας, όπως είδαμε πιο πάνω με την **ανάλυση** των κειμένων [1] και [2].

Η ΣΛΓ ως γραμματική επιλογών

- Οι επιλογές μας μπορεί να *αφορούν και τα τρία επίπεδα της γλώσσας*, όπως αυτά ορίζονται από τη ΣΛΓ, δηλαδή μπορεί να είναι **σημασιολογικές, λεξικογραμματικές ή φωνολογικές**.
- Κάθε σύστημα περιλαμβάνει το σύνολο των πιθανών επιλογών καθώς και τις «πραγματώσεις» τους. Ένα τέτοιο σύστημα με πιθανές μεταβλητές είναι η επιλογή μεταξύ *ενικού/ πληθυντικού*. Σε αυτό το σύστημα λαμβάνεται υπόψη **αν το ονοματικό σύνολο ανήκει στην κατηγορία των μετρήσιμων ουσιαστικών**. Αν συμβαίνει αυτό, τότε θα πρέπει να διαλέξουμε ανάμεσα σε ενικό ή πληθυντικό· αν διαλέξουμε πληθυντικό, τότε αυτό συνεπάγεται ότι θα αλλάξει η κατάληξη του ονόματος και θα πρέπει να προσθέσουμε το μόρφημα που δηλώνει πληθυντικό. **Κάθε επιλογή οδηγεί σε μια άλλη, με συνέπεια το σύνολο της γραμματικής να δικτυώνεται με αυτό τον τρόπο**.
- Ένα άλλο παράδειγμα αφορά το σύστημα των **διαδικασιών** [processes] μιας γλώσσας. Υπάρχουν διάφορα είδη διαδικασιών. Μια διαδικασία μπορεί να είναι είτε **πράξη**, δηλαδή υλική, π.χ. χτυπώ είτε **σκέψη**, δηλαδή νοητική, π.χ. πιστεύω, είτε **προσδιοριστική**, δηλαδή συσχετική π.χ. είμαι κτλ.

Η ΣΛΓ ως γραμματική επιλογών

- Αν είναι **υλική**, δηλαδή **διαδικασία δράσης**, τότε θα είναι είτε **απλή πράξη**, δηλαδή **αμετάβατη**, π.χ. *τρέχω*, είτε **πράξη πάνω σε κάτι ή κάποιον/-α**, δηλαδή μεταβατική, π.χ. *χτυπώ την πόρτα*.
- Η συστημική θεωρία αντιμετωπίζει **τη σημασία ως επιλογή** και η γλώσσα ερμηνεύεται ως δίκτυο αλληλοσυνδεόμενων επιλογών.
- Δηλαδή, η ΣΛΓ **περιγράφει ένα γλωσσικό στοιχείο** και μέσω της περιγραφής **το συσχετίζει με το σύνολο των άλλων στοιχείων**.
- Κάθε **γλωσσικό επίπεδο** –λεξικογραμματικό, φωνολογικό, σημασιολογικό– είναι ένα **εύρος εναλλακτικών επιλογών**, η αναπαράσταση των επιλογών και, συγκεκριμένα, των αλληλένδετων σχέσεων μεταξύ των επιλογών.
- Με αυτό τον τρόπο υπογραμμίζεται **η έννοια του δυναμικού της γλώσσας**. Για παράδειγμα, το λεξικογραμματικό σύστημα είναι η αναπαράσταση όλων των λεξικογραμματικών επιλογών που μπορεί να γίνουν σε μια γλώσσα, είναι δηλαδή ένα δίκτυο λεξικογραμματικού δυναμικού

Η ΣΛΓ ως γραμματική επιλογών

- Όπως έχει ήδη ειπωθεί, η συγκεκριμένη προσέγγιση στη γραμματική εκτός από συστημική ονομάζεται και *λειτουργική*, επειδή **κάθε γλωσσικό στοιχείο ερμηνεύεται από την άποψη της λειτουργίας** του στο σύνολο του γλωσσικού συστήματος.
- Η ΣΛΓ **περιγράφει τις λειτουργίες των δομών** που συνολικά πραγματώνουν το σύστημα σημασιών που είναι η γλώσσα.
- Υπό αυτή την έννοια, η ΣΛΓ **κατασκευάζει όλες τις μονάδες μιας γλώσσας ως οργανικούς συσχετισμούς λειτουργιών**. Για παράδειγμα, μια γραμματική μονάδα μπορεί να αποδίδει **διαφορετικό νόημα αν τοποθετηθεί σε ένα σύνταγμα από το εάν συνδυαστεί με κάποιο άλλο στοιχείο ή αν ληφθεί υπόψη η εσωτερική της οργάνωση**. Αυτό που κάνει η γραμματική είναι να ταξινομεί όλες αυτές τις πιθανές μεταβλητές και να τους αποδίδει τις συγκεκριμένες σημασιολογικές τους λειτουργίες.

Η ΣΛΓ ως γραμματική επιλογών

- Το γεγονός, λοιπόν, ότι η **ΣΛΓ είναι μια γραμματική επιλογών** είναι ιδιαίτερα σημαντικό.
- Αφού, όπως είδαμε, η σχέση μεταξύ σημασιολογίας και γραμματικής είναι μια σχέση πραγμάτωσης, τότε **διαφορετικές λεξικογραμματικές επιλογές πραγματώνουν διαφορετικά νοήματα**.
- Ανάλογα λοιπόν με τις επιλογές που κάνουμε, κατασκευάζονται διαφορετικά νοήματα και συνεπώς διαφορετικές κατηγοριοποιήσεις του κόσμου και γενικά διαφορετική πραγματικότητα.
- Γι' αυτόν το λόγο ο Halliday χαρακτηρίζει τη γλώσσα ως κοινωνική πρακτική, **υπογραμμίζει την κοινωνική της διάσταση** και θεωρεί ότι **η γλώσσα διαμορφώνεται από την κοινωνική πραγματικότητα**, ενώ παράλληλα παίζει σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωσή της.
- Για τον Halliday η γραμματική είναι η θεωρία της ανθρώπινης εμπειρίας. Πιστεύει ότι η **ανθρώπινη εμπειρία μετατρέπεται σε νόημα μέσω των γραμματικών συστημάτων της γλώσσας**, δηλαδή των λέξεων και των δομών μέσω των οποίων αυτά πραγματώνονται

Η ΣΛΓ ως γραμματική επιλογών

- Υπό αυτή την οπτική γίνεται συνειδητό ότι **η κοινωνική πραγματικότητα δεν είναι μια προκαθορισμένη έννοια**, αλλά μια **έννοια που διαμορφώνεται στο πλαίσιο των πολιτισμικών συμβάσεων**, οι οποίες διαφέρουν από γλώσσα σε γλώσσα.
- Συνεπώς σε κάθε γλώσσα η εμπειρία κατασκευάζεται με το δικό της τελείως ξεχωριστό τρόπο.
- Η ΣΛΓ, δηλαδή, **δεν θεωρεί ότι υπάρχουν καθολικά περιγραφικά χαρακτηριστικά** κοινά σε όλες τις γλώσσες θεωρεί όμως ότι **υπάρχουν ορισμένα πολύ γενικά χαρακτηριστικά** που αποτελούν εγγενείς ιδιότητες της **γλώσσας** ως σημειωτικού συστήματος, τα οποία όμως **πραγματώνονται με διαφορετικό τρόπο σε κάθε γλώσσα και με διαφορετικές περιγραφικές κατηγορίες**.

Το κείμενο ως σημασιολογική μονάδα

- Ιδιαίτερα βασικό χαρακτηριστικό της ΣΛΓ είναι ότι **οργανώνεται** γύρω από το **κείμενο** και **όχι γύρω από την πρόταση**, όπως συμβαίνει με αρκετές άλλες γλωσσολογικές προσεγγίσεις, και αντιμετωπίζει **το κείμενο ως αποτέλεσμα και διαδικασία**, που δεν **είναι ποτέ ξεκομμένο από το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο** μέσα στο οποίο παράγεται και κατανοείται.
- Για τη ΣΛΓ **ολόκληρο το κείμενο είναι μια σημασιολογική μονάδα** που συγκροτείται από τα νοήματα των επιμέρους στοιχείων του.
- Με άλλα λόγια, **το κείμενο είναι μια σημειωτική περίπτωση** μέσω της οποίας εκτυλίσσονται τα νοήματα που συνιστούν το κοινωνικό σύστημα.
- Τα **κοινωνικά αυτά νοήματα**, λοιπόν, που αναπτύσσονται κατά την επικοινωνία μεταξύ ανθρώπων καθώς παράγουν προφορικά και γραπτά κείμενα, **δεν είναι μεμονωμένα**, αλλά ενσωματωμένα συστήματα σημασιολογικού δυναμικού. Μέσω αυτών δομείται, **διατηρείται ή μεταβάλλεται η κοινωνική πραγματικότητα**. Συνεπώς, το κείμενο **προσδιορίζεται από την κοινωνική-πολιτισμική πραγματικότητα και με τη σειρά του προσδιορίζει**

Πρόταση και λειτουργίες

- Ο Halliday θεωρεί ότι σε κάθε πρόταση εγγράφονται τουλάχιστον τρεις διαφορετικές λειτουργίες της γλώσσας.
- Αυτές οι τρεις λειτουργίες, που επιτελεί η κάθε πρόταση, αφορούν, αντίστοιχα, τον **τρόπο** με τον οποίο συσχετίζουμε την εμπειρία μας, το **πώς κατασκευάζουμε** τις **διαπροσωπικές** μας **σχέσεις** και το **πώς οργανώνουμε** την πληροφορία.
- Συγκεκριμένα, η **πρώτη λειτουργία** εκφράζει την **εμπειρία** που έχει ο/η ομιλητής/-τρια του **εξωτερικού** και του **εσωτερικού** του/της κόσμου.
- Επειδή η λειτουργία αυτή είναι στο επίπεδο της ιδέας ή γνώμης που έχει ο/η χρήστης για την πραγματικότητα, όπως αυτή έχει καταγραφεί στη συνείδησή του/της, ο Halliday την αποκαλεί ideational function και στα ελληνικά τη μεταφράζουμε ως **(ανα)παραστατική λειτουργία της γλώσσας**.

Πρόταση και λειτουργίες

- Η δεύτερη λειτουργία της πρότασης, που μεταφράζουμε ως **διαπροσωπική λειτουργία** [interpersonal function], αφορά τις **σχέσεις όσων εμπλέκονται σε μια περίπτωση επικοινωνίας**, συμπεριλαμβανομένης και της παρεμβολής του/της ίδιου/-ας του/της ομιλητή/-τριας σε αυτήν: κάθε φορά που παράγουμε προφορικό ή γραπτό λόγο υιοθετούμε ρόλους για τους εαυτούς μας και τους άλλους, με τους οποίους επικοινωνούμε, και μέσα από τους ρόλους αυτούς διαμορφώνουμε τις διαπροσωπικές μας σχέσεις.
- Η τρίτη λειτουργία, η οποία ονομάζεται **κειμενική λειτουργία** της πρότασης [textual function], έχει σχέση με την **οργάνωση** της **πληροφορίας** και αφορά τον **τρόπο** με τον οποίο το κείμενο οργανώνεται ως προϊόν προφορικού ή γραπτού λόγου.

Η (ανα)παραστατική λειτουργία

- Όπως έχει ειπωθεί, η (ανα)παραστατική λειτουργία αφορά το **περιεχόμενο** της πρότασης στην οποία **αναπαριστάται** η **κοινωνική** και **φυσική** πραγματικότητα, έτσι όπως καταγράφεται στη συνείδηση εκείνου/-ης που την παραγάγει.
- Είναι η λειτουργία με την οποία η **γλώσσα κωδικοποιεί** την **πολιτισμική εμπειρία** και ο ομιλητής/-τρια κωδικοποιεί τη δική του/της ατομική εμπειρία ως κοινωνικό υποκείμενο. **Εκφράζει τα φαινόμενα του περιβάλλοντος**: τα πράγματα – έμψυχα πλάσματα, αντικείμενα, πράξεις, γεγονότα, ιδιότητες και σχέσεις– **του κόσμου και της συνείδησής** μας.

Η (ανα)παραστατική λειτουργία

- Ας δούμε, για παράδειγμα, την παρακάτω πρόταση:
Πρέπει να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα άμεσα και αποτελεσματικά
- Η (ανα)παραστατική λειτουργία της πρόταση αυτής είναι να **δηλώσει μια συγκεκριμένη πραγματικότητα** σχετικά με την ύπαρξη ενός προβλήματος.
- Η χρήση του **ρήματος** –που κατά τη συστημική λειτουργική προσέγγιση ονομάζεται διαδικασία– *να αντιμετωπίσουμε*, το οποίο δηλώνει **ενέργεια**/ δράση, καθώς και του **α' πληθυντικού** –*σου*με δηλώνει ότι πρέπει να **ληφθούν μέτρα** για την αντιμετώπιση του προβλήματος και συγκεκριμένα από «εμάς».
- Η επιλογή των **λεξιλογικών στοιχείων** *άμεσα και αποτελεσματικά* **επιτείνει το μέγεθος του προβλήματος**, το οποίο χρήζει άμεσης αντιμετώπισης.
- Η πραγματικότητα, δηλαδή, που δημιουργείται καθιστά υπεύθυνους/-ες για την αντιμετώπιση του προβλήματος «**εμάς**», οι οποίοι/-ες **πρέπει να λάβουν συγκεκριμένα μέτρα**.

Η (ανα)παραστατική λειτουργία

- Η επιλογή διαφορετικών λεξικογραμματικών στοιχείων θα οδηγούσε στην κατασκευή διαφορετικής πραγματικότητας, όπως στην πρόταση

Το πρόβλημα είναι άλυτο.

- Σε αυτή την πρόταση **αποδίδεται απλώς μια ιδιότητα** στο πρόβλημα, *είναι άλυτο*.
- **Δεν υπάρχουν ρήματα/ διαδικασίες** ή γενικότερα γλωσσικά στοιχεία που να **δηλώνουν τις ενέργειες** για την αντιμετώπιση του προβλήματος ούτε γίνεται αναφορά στους δράστες αυτών των ενεργειών.
- Συνεπώς, **δεν δίνεται έμφαση ή αποσιωπάται η απόδοση ευθυνών** για τη λύση του προβλήματος.

Η διαπροσωπική λειτουργία

- Η διαπροσωπική λειτουργία αφορά το ρόλο που έχουμε στις σχέσεις με τους άλλους ανθρώπους και τις στάσεις μας απέναντί τους και εκφράζει την προσπάθειά μας να δράσουμε πάνω στους άλλους μέσα στα πλαίσια του περιβάλλοντος.
- Είναι η λειτουργία μέσω της οποίας ο/η ομιλητής/-τρια παρεισφρέει στο καταστασιακό περιβάλλον εκφράζοντας τις δικές του/της συμπεριφορές και κρίσεις και προσπαθώντας να επηρεάσει τις συμπεριφορές και απόψεις των άλλων. Αν εξετάσουμε το προηγούμενό παράδειγμα

Πρέπει να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα άμεσα και αποτελεσματικά

Η διαπροσωπική λειτουργία

- Θα δούμε ότι η πρόταση αυτή κατασκευάζει συγκεκριμένες σχέσεις μεταξύ των ομιλητών/-τριών.
- Η χρήση της **δεοντικής τροπικότητας** πρέπει δηλώνει ότι ο/η ομιλητής/-τρια είναι σε **θέση να υπαγορεύει** στους/στις άλλους/-ες τι πρέπει να κάνουν, γεγονός που υπογραμμίζει την εξουσία που έχει έναντι των άλλων.
- Η χρήση του **α' πληθυντικού** δηλώνει ότι ο/η ομιλητής/-τρια θεωρεί τον εαυτό του/της μέρος της ομάδας, αλλά ότι κατέχει θέση ισχύος, **αφού μπορεί να επιβάλει τη γνώμη του/της**. Συνεπώς, στην πρόταση αυτή κατασκευάζεται μια άνιση σχέση μεταξύ των ομιλητών/-τριών.
- Αν συγκρίνουμε αυτή την πρόταση με τις ακόλουθες:
[5] Νομίζω ότι πρέπει να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα άμεσα και αποτελεσματικά.
[6] Αναρωτιέμαι αν θα ήταν καλό να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα άμεσα και αποτελεσματικά.

Η διαπροσωπική λειτουργία

- Θα διαπιστώσουμε ότι η **επιλογή διαφορετικών λεξικογραμματικών στοιχείων** οδηγεί και στην κατασκευή διαφορετικής σχέσης μεταξύ των ομιλητών/-τριών.
- Στην πρόταση [5] χρησιμοποιείται επίσης **δεοντική τροπικότητα** *πρέπει*, αλλά η χρήση του ρήματος *νομίζω* **μετριάζει τον εξουσιαστικό χαρακτήρα του εκφωνήματος**.
- Ο ομιλητής/-τρια απλώς **προτείνει** και **δεν υπαγορεύει**, γεγονός που μας οδηγεί να συμπεράνουμε ότι δεν έχει τη θέση ισχύος που θα του/της επέτρεπε να επιβάλει τη γνώμη του/της.
- Στην πρόταση [6] η **απουσία της δεοντικής τροπικότητας** και η χρήση των τροπικών στοιχείων *Αναρωτιέμαι αν θα ήταν καλό* **υπογραμμίζει τη μεγάλη επιφυλακτικότητα του/της ομιλητή/-τριας** και την έλλειψη σιγουριάς είτε ενδεχομένως ως προς την ορθότητα της άποψής του/της είτε ως προς το δικαίωμά του/της να εκφράζει τη γνώμη του/της.
- Θα λέγαμε ότι στην περίπτωση αυτή η **σχέση** που κατασκευάζεται μεταξύ των ομιλητών/-τριών **είναι** επίσης **άνιση αλλά** τώρα **εις βάρος** του/της **ομιλητή/-τριας**.

Η κειμενική λειτουργία

- Η κειμενική λειτουργία αφορά τον **τρόπο** με τον οποίο το κείμενο **οργανώνεται** ως προϊόν γραπτού ή προφορικού λόγου καθώς και το δυναμικό του/της ομιλητή/-τριας να δημιουργεί κείμενο. Εκφράζει **τη σχέση της γλώσσας με το περιβάλλον της**, και το ρηματικό –ό,τι έχει ειπωθεί ή γραφτεί– και το μη-ρηματικό, δηλαδή το καταστασιακό περιβάλλον. Για παράδειγμα η πρότασή μας:

[3] *Πρέπει να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα άμεσα και αποτελεσματικά.*

- παίρνει ως σημείο εκκίνησης –ως Θέμα κατά την ορολογία της ΣΛΓ– το **τι πρέπει εμείς να κάνουμε** και **μπορούμε να υποθέσουμε ότι αποτελεί απάντηση στην ερώτηση** *Τι να κάνουμε;* Στην περίπτωση αυτή η **έμφαση δίνεται στους δράστες**, δηλαδή στο «εμείς», οι οποίοι **πρέπει να λάβουν μέτρα** για την επίλυση του προβλήματος. Υπάρχει, δηλαδή, **σαφής απόδοση των ευθυνών** για την αντιμετώπιση του προβλήματος

Η κειμενική λειτουργία

- Αντίθετα, η πρόταση:

[7] Το πρόβλημα είναι δύσκολο να αντιμετωπισθεί.

- έχει μια διαφορετική οργάνωση και παίρνει ως σημείο εκκίνησης το πρόβλημα.
- Η έμφαση δίνεται **στην ύπαρξη ενός προβλήματος**, ενώ η **χρήση της παθητικής φωνής** με την **παράλληλη απουσία του ποιητικού αιτίου** να αντιμετωπισθεί **συντείνει στην αποσιώπηση των δραστών**, δηλαδή των προσώπων που θα έπρεπε να μεριμνήσουν για την επίλυσή του προβλήματος.

ΣΛΓ (ανάλυση πρότασης)

- Αυτό που πρέπει να επισημανθεί ακόμη μια φορά –και το οποίο κατέστη φανερό και από την ανάλυση της παραπάνω πρότασης– είναι ότι στη ΣΛΓ **κάθε πρόταση είναι ένας συνδυασμός στοιχείων**, καθένας από τους οποίους πραγματώνει μια λειτουργία.
- Συγκεκριμένα, **κάθε πρόταση αποτελείται από μια ακολουθία στοιχείων** που απορρέει από το γλωσσικό σύστημα (διαδικασίες, δράστης), το οποίο πραγματώνει την (ανα)παραστατική λειτουργία.
- Ταυτόχρονα έχει μια **ακολουθία στοιχείων που απορρέει από το σύστημα τρόπου**, το οποίο πραγματώνει τη διαπροσωπική λειτουργία.
- Και, τέλος, έχει και μια τρίτη ακολουθία στοιχείων που απορρέει από το **σύστημα θέματος-ρήματος, το οποίο πραγματώνει την κειμενική λειτουργία**.
- **Καθεμία** από αυτές τα τρεις λειτουργίες χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό **αλληλεξάρτησης** και **αμοιβαίου περιορισμού** στο εσωτερικό της, ενώ αντίθετα είναι σχετικά **ανεξάρτητη** από τις άλλες δύο

Ανάλυση κειμένου με βάση τη ΣΛΓ

- Θα επιχειρήσουμε να αναλύσουμε ένα σύντομο κείμενο από την οπτική της ΣΛΓ, δίνοντας έμφαση στη **(ανα)παραστατική λειτουργία** των προτάσεων του κειμένου, έτσι ώστε να γίνει περισσότερο κατανοητό πώς συγκεκριμένες **επιλογές** στο λεξικογραμματικό επίπεδο –στην περίπτωση μας στο σύστημα **μεταβιβαστικότητας**– κατασκευάζουν συγκεκριμένα νοήματα.
- Κατά την ανάλυση με βάση τη ΣΛΓ συναντάμε κυρίως **λειτουργικές ονομασίες** κατηγοριών, όπως **Δράστης, Διαδικασία, Θέμα, Σχόλιο**. Αφού στη ΣΛΓ **κάθε γλωσσικό στοιχείο ερμηνεύεται** από την άποψη της **λειτουργίας** του στο σύνολο του γλωσσικού συστήματος, οι λειτουργικές **ονομασίες** χρησιμοποιούνται για να **αποδώσουν** το σημασιολογικό **ρόλο** των γραμματικών κατηγοριών, για να μας δείξουν πώς οι προτάσεις ενός κειμένου χαρτογραφούν τη σημασία του.
- Όπως θα δούμε, η γλωσσική ανάλυση με βάση τη συστημική λειτουργική προσέγγιση διαφέρει από την ανάλυση κειμένου που γνωρίζαμε μέχρι τώρα, αφού στη ΣΛΓ **οι δομές εξετάζονται ως προς τη λειτουργία τους** και αυτό που ενδιαφέρει είναι να βρούμε τα **νοήματα** που **κατασκευάζονται** από συγκεκριμένες **λεξικογραμματικές επιλογές**

Κείμενο

Internet Hellas

Η νέα δύναμη των εταιρειών Δέλτα και Singular

Αυτή η είδηση διαβάζεται «δυνατά». Από σήμερα, η Internet Hellas ενώνει τη δύναμή της με τις εταιρείες Δέλτα και Singular. Τον μεγαλύτερο υπό σύσταση Όμιλο Πληροφορικής στην Ελλάδα. . . . Τώρα, η Internet Hellas γίνεται ο πρώτος e-business catalyst στην Ελλάδα και διοχετεύει την εμπειρία της αποκλειστικά στις επιχειρήσεις. Γνωρίζει τις ανάγκες τους, δημιουργεί ειδικά προγράμματα και συμβουλεύει. Η Internet Hellas μιλά ελληνικά την παγκόσμια γλώσσα του διαδικτύου και οδηγεί τις επιχειρήσεις, ανάλογα με το μέγεθος και τις ιδιαιτερότητες του αντικειμένου τους, στους δρόμους της οικονομίας. Με την ουσιαστική υποστήριξη της Δέλτα και της Singular, η Internet Hellas μετατρέπεται στον προσωπικό e-business catalyst της επιχείρησής σας και έχει ένα όραμα. Το όραμά σας για να κατακτήσετε την κορυφή.

Ανάλυση κειμένου

- Το παραπάνω κείμενο, όπως γίνεται εύκολα κατανοητό, είναι ένα **διαφημιστικό κείμενο** που δημοσιεύτηκε στον ελληνικό τύπο.
- Το ίδιο το είδος του κειμένου, δηλαδή ότι πρόκειται για **διαφήμιση**, υπαγορεύει και το γενικότερο **στόχο** του, που είναι η **προώθηση** του διαφημιζόμενου προϊόντος.
- Είναι ενδιαφέρον να εξετάσει κανείς τα **νοήματα** που κατασκευάζονται και την πραγματικότητα που δημιουργείται **αναφορικά** με το διαφημιζόμενο **προϊόν**, το οποίο στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι η εταιρεία Internet Hellas.
- Η Internet Hellas στο παρόν κείμενο αναπαριστάται ως **μια δυναμική, ενεργητική και ισχυρή οντότητα**, εικόνα που εξυπηρετεί τη διάδοση και προώθηση του διαφημιζόμενου προϊόντος. Αυτό μπορεί να γίνει κατανοητό αν εξετάσουμε τις προτάσεις στις οποίες συμμετέχει, τις διαδικασίες κατά τη ΣΛΓ. Αναλυτικότερα, η Internet Hellas αναπαριστάται ως **μια οντότητα που πράττει, που δρα, που είναι δυναμική και ενεργητική, αφού είναι Δράστης σε διαδικασίες που δηλώνουν πράξη και δράση**, όπως ενώνει τη δύναμή της, διοχετεύει την εμπειρία της, δημιουργεί ειδικά προγράμματα και οδηγεί τις επιχειρήσεις.

Ανάλυση κειμένου

- Αναπαριστάται επίσης ως μια **οντότητα** που μπορεί να **σκέφτεται** και να **έχει** νοητικές **ιδιότητες**, αφού *γνωρίζει τις ανάγκες των επιχειρήσεων καθώς και ως μια οντότητα που μιλά και μπορεί να διατυπώνει τις απόψεις της: συμβουλεύει και μιλάει.*
- Η πραγματικότητα, λοιπόν, που κατασκευάζεται για την Internet Hellas από τις λεξικογραμματικές επιλογές του κειμένου είναι ότι αποτελεί μια **οντότητα** που έχει την **ικανότητα** να **πράττει**, να **σκέφτεται**, να **συμβουλεύει**, να έχει **πρωτοβουλίες** και να **δημιουργεί** (αναπαριστάται, δηλαδή, ως ένα έμψυχο ον), που αποτελούν ιδιότητες ιδιαίτερα σημαντικές για μια εταιρεία και για την **εξασφάλιση της εμπιστοσύνης και την προσέλκυση των άλλων επιχειρήσεων.**

Ανάλυση κειμένου

- Άλλα νοήματα που κατασκευάζονται για τη συγκεκριμένη εταιρεία μέσω στοιχείων του συστήματος της μεταβιβασιμότητας είναι ότι η Internet Hellas αναπαριστάται ως μια **ανεξάρτητη** και **αυτόνομη οντότητα**, αφού είναι **Δράστης στις κύριες προτάσεις**.
- Επίσης, το γεγονός ότι αποτελεί τον **μοναδικό Δράστη του κειμένου**, με εξαίρεση τη δευτερεύουσα πρόταση για να κατακτήσετε την κορυφή, της προσδίδει ισχύ και υπεροχή. Η Internet Hellas κατασκευάζεται ως μια οντότητα ισχυρή, δυναμική και κυρίαρχη
- η κυριαρχία της στο κείμενο παραπέμπει στην κυριαρχία της στην αγορά στον συγκεκριμένο τομέα.
- Τέλος, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το γεγονός ότι **αποφεύγεται οποιαδήποτε αναφορά στο ανθρώπινο δυναμικό** που συνθέτει την εταιρεία έχει ως αποτέλεσμα η εταιρεία να **αναπαριστάται** ως ένα **συμπαγές σύνολο και να της αποδίδεται μεγαλύτερο κύρος**

Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΛΓ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

- Η θεωρητική θέση ότι η γραμματική διαμορφώνει την πραγματικότητα και **μετατρέπει τις αντιλήψεις σε νοήματα** και ότι οι **κατηγορίες** και οι **έννοιες** της υλικής μας ύπαρξης **κατασκευάζονται** με τη **γλώσσα** χρησιμοποιείται τα τελευταία χρόνια, κυρίως στις αγγλόφωνες χώρες, στα πλαίσια αυτού που ονομάζεται **κριτικός γραμματισμός**
- Κατά συνέπεια ο κριτικός γραμματισμός παρέχει τη δυνατότητα στους/στις μαθητές/-τριες **να αποκτήσουν πρόσβαση στα κοινωνικά ισχυρά νοήματα**, καθώς και στις πρακτικές με τις οποίες μπορούν αυτά να κατασκευαστούν, και να **συνειδητοποιήσουν ότι τα νοήματα «με ισχύ» δεν είναι «φυσικά»** αλλά **κατασκευασμένα**, και άρα μπορούν να γίνουν αντικείμενο **αμφισβήτησης** και **ανακατασκευής**.

Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΛΓ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

- Η προσέγγιση αυτή στοχεύει στην ανάπτυξη των επικοινωνιακών δεξιοτήτων των μαθητών/-τριών για την **κατανόηση και την παραγωγή διαφόρων ειδών και τύπων λόγου.**
- Μέσα από τις πολλές γλωσσικές επιλογές που εξυπηρετούν ποικίλες επικοινωνιακές ανάγκες, οι μαθητές/-τριες **διδάσκονται πώς κατασκευάζονται τα διαφορετικά στοιχεία στη δομή κάθε κειμενικού είδους** από τη γραμματική και αποκτούν τις ικανότητες να **κατανοούν** και να παράγουν τις **κειμενικές** πρακτικές και τη **ρητορική δομή** ποικίλων κειμενικών **ειδών** που είναι **κατάλληλα** για διαφορετικούς μαθησιακούς **στόχους.**

Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΛΓ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

- Σημαντικό στοιχείο αυτής της προσέγγισης είναι ότι η διδασκαλία της γραμματικής **δεν περιορίζεται μόνο στα γλωσσικά μαθήματα.**
- Η γνώση του γραμματικού συστήματος και των λειτουργιών των γραμματικών κατηγοριών **μπορεί να χρησιμοποιηθεί και σε άλλα μαθησιακά περιβάλλοντα** στο σχολικό πρόγραμμα σπουδών. Έχει ιδιαίτερα χρησιμοποιηθεί στην ενασχόληση με τη **φυσική**, τα **μαθηματικά**, τη **βιολογία**, τη **γεωγραφία** και στη **μάθηση** μέσω τεχνολογιών.

***Ευχαριστώ πολύ
για την προσοχή σας!!!***

